

ДІАЛОГ КУЛЬТУР

Валерій Петрович Жиждченко
Україна

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії і педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»*

Сьогоднішній світ дивує нас різноманітністю культур.

Істотні, а часто й зовсім неістотні відмінності між культурами етносів, народів, можуть використовуватися політиками для розпалювання ворожнечі та войовничого духу, коли треба поживитися, вирішити свої геополітичні проблеми за рахунок інших народів. Особливо небезпечні такі прагнення сьогодні, коли люди володіють величезними силами природи, здатними знищити й саму природу, і людство. Звідси випливає важливість дослідження даної теми. В основу методології даного дослідження покладені принцип розвитку і принцип загального зв'язку.

Відмінності між культурами нерідко викликають побоювання й навіть страх. Іноді на ґрунті ксенофобії, а іноді через бажання спростити собі життя виникають ідеї єдиної на землі мови, єдиних для людства законів і звичаїв. Тоді, мовляв, не буде ненависті й воєн. Проте не всі мислителі погоджуються з цим. Здійснення такої ідеї загрожуватиме культурною ентропією. І дійсно, відмінності в культурах різних народів можуть відігравати не лише негативну роль. Культура є стрижнем тієї чи іншої людської спільноти. Від культури залежить здатність народу до самоорганізації і самозбереження. Культура може стояти в основі самоідентифікації. Саме тому деякі завойовники ставили собі завдання знищення культури поневолених народів, бо це давало гарантії на закріплення за собою захоплених земель. Тут можна пригадати й листа Катерини II до Вяземського¹⁸, у якому вона ставила завдання добитися того, щоб українці не відрізнялися від росіян ні мовою, ні чимось іншим, забули свою історію. І це для того, щоб українська земля назавжди увійшла до

¹⁸ Письмо Екатерины II князю Александру Вяземскому по случаю его назначения на должность генерал-прокурора Сената. Февраль 1764 года.

складу Росії, стала «ісконно» російською. Як використовуються «успіхи» цієї політики, бачимо сьогодні: окупація Криму, війна на Донбасі.

Розвиток загальнолюдської культури здійснюється через розвиток культури кожного народу. У культурі кожного народу накопичується й фіксується його унікальний досвід, який надалі впливає на її розвиток. Через багатоманітність культур розгортається усе багатство людства, розкривається його потенціал. Одна культура, яка б вона не була багата, у будь-якому разі за своїм багатством буде меншою, ніж дві (вона сама та ще якась інша). Культура кожного народу унікальна і здатна породжувати такі шедеври, які не виникнуть у жодній іншій. Культури доповнюють одна одну, існуючи як одне ціле, як єдина система, а коли так, то цінність становить культура будь-якого народу. Важливим тут є сам ключ, у якому ця культура розвивається, самобутній, неповторний. Будь-яка культура за сприятливих обставин свого розвитку може збагатити людство небаченими шедеврами. Якщо застосувати образ, який використовує теософ Лев Силенко, то людство можна уявити як сад, у якому кожна рослина цінна і є елементом не лише прекрасної гармонії, а й умовою життя інших рослин¹⁹. Кожна культура цінна для всього людства і коли з тієї чи іншої причини зникає якась культура, біднішає все людство.

Кожна національна культура – багатство загальнолюдське. Усі культури людства безпосередньо або опосередковано зв'язані між собою. І навіть, здавалося б, віддалена від нас культура, з якою не стикаємося безпосередньо, діє на нас через низку інших культур. Стародавнім грекам, наприклад, спілкування з представниками інших культур дало надзвичайно багато. Розселення на території майже всього Середземномор'я, торгівля з місцевими народами мали велике значення. Навряд чи можна було б сьогодні говорити про грецьку філософію, яка лягла в основу європейської культури, якби не знайомство греків із культурними досягненнями єгиптян, вавилонян та інших народів, з якими їм доводилося мати справу. Навіть розуміння відносності знань і цінностей не могло б сформуватися без спостереження такого калейдоскопа культур, який розкривався перед ними.

Усі культури, отже, взаємозв'язані і здатні до взаємозбагачення. Ті чи інші шедеври культури могли народитися лише в середовищі

¹⁹ *Лев Силенко*. Мага Віра. Київ: Просвіта, 2001

однієї певної культури, а з'явившись на світ, сприяють збагаченню всіх. У філософії відбувається діалог культур між народами та епохами, здійснюється обмін ідеями і їх розвиток на новому культурному ґрунті, а як наслідок – розвиток світової філософії. Художники, композитори переймають те нове, що стало здобутком культури інших народів, літератори, перекладаючи шедеври літератури, збагачують свою мову й літературу. І тут головне не розчинитися в іншій культурі, зберегти свою самобутність, залишитися суб'єктом світового культурного процесу. Асимілювавшись, народ перестає збагачувати людство самобутнім, неповторним здобутком, який ніхто, крім нього, виробити не може.

Зі сказаного можна зробити висновки.

1. Для розпалювання ворожнечі не обов'язкова різниця в культурі, згодиться будь-який привід. 2. Знищення культури, гальмування її розвитку – злочин і не лише по відношенню до народу-жертви, а й для людства, які б не були мотиви для цього. 3. Кожний народ несе відповідальність за збереження та розвиток своєї культури не лише перед своїми нащадками, а й перед людством. 4. Для запобігання негативним наслідкам міжкультурного спілкування необхідно вести виховання молоді в дусі розуміння взаємозв'язку й розвитку культур, творити розуміння цінності кожної культури, у тому числі й свого народу, та відповідальність за їх збереження і розвиток.